

Mina Kujović

**PRILOZI ZA HISTORIJU VAKUFA U BOSNI I
HERCEGOVINI
(Iz Arhiva BiH)**

Arhivski fondovi u Arhivu Bosne i Hercegovine, tematski raznovrsni i sadržajno veoma bogati izuzetno vrijednom arhivskom građom, nezaobilazan su izvor za naučno sagledavanje i osvjetljavanje naše prošlosti za period od druge polovice 19. stoljeća do 1992. godine. Najveći broj sačuvanih fondova, nastali su djelovanjem organa zakonodavne i upravne vlasti u Bosni i Hercegovini, te zbog toga obiluju podacima o društvenom, političkom, kulturno-prosvjetnom i privrednom životu u našoj zemlji. Među spisima u tim fondovima dosta je i onih koji se odnose na djelatnost kako Zemaljskog vakufskog povjerenstva (ZVP) tako i samostalnih vakufa u skoro svim dijelovima Bosne i Hercegovine.

Čitaocima Anala sigurno su poznati značaj, djelatnost i historijat vakufskih institucija u Bosni i Hercegovini pa zato u ovoj rubrici prezentiramo samo pregled i kratak sadržaj spisa/dokumenata (nekad i integralan tekst) kao prilog za dopunu historije ove značajne institucije.

Najstariji spisi/dokumenti o radu vakufa u Bosni i Hercegovini koji se čuvaju u Arhivu BiH nalaze se u arhivskim fondovima nastalim djelovanjem: Zajedničkog ministarstva finansija - Odjeljenje za BiH (1878.-1918.), Zemaljske vlade za BiH (1878.-1918.) i Vrhovnog šerijatskog suda za BiH (1879.-1946.).¹ Među općim spisima Zemaljske vlade za BiH za period od okupacije, 1878. do 1890. godine, sačuvani su sljedeći dokumenti:

ZVS - šifra 46/153/1883. - Prijedlog zakona o vakufskoj upravi;

ZVS - šifra 2/188/1886. - Žalba veće grupe Muslimana iz Sarajeva zbog namjere zatvaranja starog turskog groblja preko puta zgrade ZVS i reorganizacije vakufske komisije;

ZVS - šifra 49/2/1889. - Spor oko regulisanja vakufskih kmetskih odnosa (obaveza) u selu Kola kraj Banje Luke;

ZVS - šifra 49/8/1889. - Molba za oslobađanje plaćanja poreza tekije u Orloviću, kotar Srebrenica;

ZVS - šifra 50/16/1889. - Predaja menafi-sanduka poreskim uredima;

ZVS - šifra 50/29/1889. - Izgradnja Ajas-pašinog dvora (hotel Central) u Sarajevu;

ZVS - šifra 50/33/1889. - Izgradnja Gazi Husrev-begova vakufa u Koturovoj ulici u Sarajevu;

ZVS - šifra 50/36/1889. - Izvještaj o muslimanskoj djevojačkoj školi u Sarajevu;

ZVS - šifra 50/37/1889. - Kolaudacija magaze Gazi Husrev-begova vakufa u Čemaluši ulici u Sarajevu;

ZVS - šifra 49/26/1890. - Izgradnja i nabavka opreme za Gazi Isabegovu banju u Sarajevu;

ZVS - šifra 50/26/1890. - Izgradnja Ajas-pašinog dvora u Sarajevu. Priložena projektna dokumentacija arhitekta Vancaša. Isti objekat prepušta se za utemeljenje mirovinske zaklade za činovnike i poslužitelje Zemaljske vakufske komisije.

Među spisima/dokumentima iz ovog pregleda za prvih 20 godina austrougarske uprave u Bosni i Hercegovini, svakako su najinteresantniji oni koji se odnose na aktivnosti u vezi sa izgradnjom Ajas-pašinog dvora u Sarajevu, arhivirani pod šiframa 50/29 u 1889. i 50/26 u 1890. godini. Ovi predmeti sadrže prepisku Zemaljskog vakufskog povjerenstva za Bosnu i Hercegovinu i Zemaljske vlade za Bosnu i Hercegovinu u Sarajevu te dobro očuvanu, od Gradskog poglavarstva Sarajeva, ovjerenu projektnu dokumentaciju arhitekta Josipa Vancaša. Spisi ZVP su na bosanskom veoma čitljivi dok su spisi ZVS rukopisni koncepti a originali su možda u arhivskoj građi Vakufske direkcije za BiH.

Zemaljsko povjerenstvo za Bosnu i Hercegovinu

Broj 1263 50-29

Sx. 1889.

Visokoj

Zemaljskoj vladi za Bosnu i Hercegovinu

u Sarajevu

U posluhu naredbe te visoke zemaljske vlade od 25. jula 1888. broj 43.076 časti se ponizno potpisata zemaljska vakufska komisija izvijestiti da je nova kuća, koja se imala na zemljištu Ajas pašine džamije u Franje Josipa ulici i na čošku Ćumurije sokaka podići, bijaše lanjske godine zbog nedostatnosti novaca odgođena.

Po arhitektu gosp. Vancašu sastavljeni nacrt i troškovnik bi zaključen i od te visoke vlade sa visokom naredbom od 7. maja 1888. broj 26. 888/I sa okruglim iznosom od 39.000 forinti odobren.

Tečajem vremena, što od viška prihoda ove vakufske komisije, što od utjeranih višaka ostalih vakufa imade se pri ruci i kod bosansko-hercegovačke narodne dioničke banke:

uloženi 11.349 for. 61 novč.

zemaljskoj vakufskoj komisiji

kao vlastiti novac pripadajući, i 18.162 for. 55 novč.

raznim vakufima u Bosni i Hercegovini,

kao računski suvišci, ukupno: _____

kao računski suvišci, ukupno: 30.512 for. 16 novč.

Osim ove svote imati će vakufska

komisijana raspolaganju još preliminarni

suvišak za tekuću godinu u iznosu od 4.980 for. novč.

Ukupno: 35.492 for. 16 novč.

tj. okruglim brojem 35.500 for. tako, da sada za podizanje kuće samo 3.500 for. treba.

Što se tiče pokrića ovog manjkajućeg iznosa od 3.500 for. to je pokorno potpisata vakufska komisija sa gore navedenom bankom u sporazum stupila, da u slučaju nužde ista ovoj komisiji uz primjerenu kamatu 15.000 forinti u zajam dade, koja na to po smislu prilježeg prepisa dopisa iste od 28. marta 1889 privoljela.

Uzrok, zašto mjesto 3.500 forinti 15.000 forinti Zemaljsko vakufsko povjerenstvo od banke traži jest to, da nije izključeno da neki vakufi osobito Gazi Husrev-begov vakuf za svoje položene viške natrag zatražile ne bi, te stog razloga potrebno je da vakufska komisija zakonitim zahtjevom odgovoriti može.

Pogledom, da u podizanju nove zgrade ne postoje nikakve novčane poteškoće, to se ponizno potpisata komisija usuđuje Visoko istu zamoliti, da gradnju kuće dozvoliti blagoizvoli.

Ujedno se podastire dva eksemplara sklopljene pogodbe sa arhitektom gospodinom Vančašom glede nadziranja zidanja kuće na visoko uviđanje i odobrenje.

Sarajevo, dne 30. marta 1889.

Mustafa Fadil-pašić

U istom omotu i pod istom širom 50-29 arhivirani su:

- Odgovor Zemaljske vlade br. 20488 od 3. IV 1889. godine u kojem se odobrava gradnja kuće uz napomenu: "...da će Zemaljsko vakufsko povjerenstvo svojim dobrim rukovodstvom i valjanim gospodarenjem stvar tako urediti i da bez ikakvog zajma građevne troškove iz svojih sopstvenih sredstava pokriti može."

- Ugovor - "Pogodba" sa arhitektom Vančašom o nadziranju gradnje Ajas pašina dvora i

- Prepis dopisa Bosansko hercegovačke narodne dioničke banke, u kojem se objašnjavaju uvjeti pod kojim je moguće podići kredit.

U dopisu od 19. V 1889. godine Zemaljsko vakufsko povjerenstvo za Bosnu i Hercegovinu obavještava Zemaljsku vladu da je moralo isplatiti 400 forinti porodici pokojnog Ivana Tasovca kao odštetu "... za posvojeni komadić zemljišta i oduzeto svjetlo neki pendžera Tasovčeve kuće."

Dalje slijede dopisi:

- Odobrenje Ugovora ZVP sa poduzetnikom Aloisom Pothom;

- Obavještenje Zemaljske vlade od strane ZVP o održanoj "javnoj usmenoj licitaciji za iznajmljivanje (Ajas-pašina dvora) na tri godine dane. "Ne licitaciji ostali su najbolji nudioci gosp. Gligorije M. Jevtanović sa ponudom od 6.250 forinti i gosp. Josef Kunerth sa ponudom od 6.201 for. "ZVP odlučilo je da odabere lošiju ponudu jer"...gospodin Gliša Jevtanović neće sobom kafanski obrt u vakufskoj kući tjerati, već da on preuzima vakufsku kuću samo špekulacije radi za uzdizanje važnosti svoje "Hotel Evrope";

- Obavještenje da je "...komisija odlučila uvesti česmu u novograđenu kuću (Ajas-pašin dvor) iz velikog vodovoda, koji će istom iduće godine gotov biti";

- Molba ZVP da kod Zemaljske vlade, sigurnosti radi, na čuvanje predaju “sve zadužnice....pošto kod ove komisije straža nedostaje...”;

- Prijava poduzetnika Aloisa Potha od 13. XI 1889. godine za kolaudaciju dovršenog Ajas pašinog dvora; i

- Molba ZVP za BiH Zemaljskoj vladi da odobri prekoračenje troška od 7046 for. i 22 p. “povodom razširenja kuće... U jedno se ponizno primjećuje, da se pokorno potpisato vakufsko povjerenstvo nada, da će se cjelokupni trošak gradnje zajedno sa ovo 7.046 for. 22 novč. iz vakufskih suvišaka podmiriti moći.”

Predmet arhiviran pod šifrom 50-26 iz 1890. godine sadrži 118 listova sljedećih priloga:

- Izvještaj Zemaljske vlade od 19. VIII 1890. godine o gradnji Ajas-pašina dvora;

- Kolaudaciona dozvola sa rekapitulacijom troškova;

- “Građevni ugovor” sklopljen između Zemaljskog vakufskog povjerenstva za Bosnu i Hercegovinu i gospodina Vjekoslava Potha 13. V 1889. godine. Ugovor ima voštani pečat ZVO i priloge: Uvjeti za gradnju Ajas-pašina dvora u Sarajevu

1. Graditeljske radnje,
2. Klesarske radnje,
3. Tesarske radnje,
4. Limarske radnje,
5. Crieparske radnje,
6. Stolarske radnje,
7. Bravarske radnje,
8. Ličilarske radnje,
9. Staklarske radnje,
10. Kiparske radnje,
11. Munjovodne radnje,
12. Terezzo radnje
13. Bojadisarske radnje,
14. Pečarske i lončarske radnje i
15. Graffito radnje, i

16. Obćenite uvjete;

- Projekte /prizemlje, 1. i 2. sprat, krov i fasada/ ovjerene 19. IV 1889. godine od strane Poglavarstva grada Sarajeva-Gradevinsko odjeljenje;

- Popis troškova gradnje /planirani i neplanirani/;

- Zaključak Zemaljske vakufske komisije od 19. III 1890. godine o utemeljenju mirovinske zaklade za činovnike i poslužitelje iste, i

- Iskaz suviška samostalnih vakufa od 1888. god. koji su unišili u 1889. godinu. Iskaz sadrži sljedeće rubrike:

Tekući broj,

Ime vakufa,

Kotar,

Datum kad je suvišak položen i iznos.

Donosimo samo pregled vakufa i kotar od čijih je priloga pomognuta izgradnja Ajas-pašinog dvora u Sarajevu:

1. Pačavži Mesuh vakuf

Sarajevo

2. Gazi Ferhat-beg

3. Alajemini

4. Nafisa kći H. Mehmeda

5. H. Hurem ef.

6. Topal h. Hasan

7. H. Osman-beg Dženetić

8. Jakub-paša i Ahmed-aga Terović

9. Topal h. Mehmed

10. Džano Zade h. Husejn

11. Kasum Ćatib mahala

12. Dženetić Mustaj-beg

13. H. Bičakčić

14. Gazi Husrev-beg

15. Karić h. Omer

16. Nebrdilo h. Ali

17. Čoban Hasan
18. Uskudar Ahmed Ćelebi
19. Divan Ćatib i Kešo Salih-aga
20. Žagrić
21. Jahja-paša
22. H. Salih Hobava (?)
23. Hatidža Hatun
24. Merjem Hanuma
25. H. Idris, h. Salih i Fatima Slinić
26. Armagandži Sina
27. Čekrci Muslihudin
28. Daud Ćelebi
29. Gerdani h. Husejn
30. Huršid-paša
31. Šerif Osman-paša
32. Fatima Hanum Džinić
33. H. Salih-aga Slobova
34. Afifa Hatun
35. Husejn-aga Čurčić
36. Sarač h. Hajdar
37. Tahvil h. Mustafa
38. Kasap-zade h. Ibrahim
39. Bičakčić h. Mehmed
40. H. Mehmed Subašić
41. Čokadži h. Sulejman
42. Afifa Ahmedagić
43. Gazi Bali-beg
44. Umihana Glogjo
45. Mulia-hanuma Babić
46. H. Avdaga Čomara
47. Abdullah-aga h. Muratović

48. H. Sejdin	Sarajevo
49. Sagrakči h. Mahmud	
50. Gožulska džamija	Ljubuški
51. Hadim Ali-paša	Sarajevo
52. Repovačka džamija	Konjic
53. Sulejman-paša džamija	“
54. Hadim Ali-paša tekija	Sarajevo
55. Kulin Bali	“
56. Pišman h. Husejn	“
57. Arabi Djediv	“
58. Mujaga h. Rustemagić	“
59. H. Hasanova česma	Visoko
60. Gazi Skender-paša	Sarajevo
61. Šejh Magribi džamija	“
62. Džamijski vakuf	Bileka
63. Vedjihi-paša džamija	Bijeljina
64. Atik džamija	“
65. Ahmed-aga Krpić	“
66. Gornja mahala	Derventa
67. Velika džamija vakuf	“
68. Dubočac džamija	“
69. Velidin džamija	“
70. H. Ibrahim-paša u Počitelju	Stolac
71. Amil Ali džamija	Dol. Tuzla
72. Jeni Bair džamija	Visoko
73. Tabḥane	“
74. Muhamed-aga Kestendžić	Sarajevo
75. Želica H. Omer-aga	“
76. H. Mehmed Kabovaja	“
77. H. Ibrahim Odobašić	“
78. Krzlaraga Mustafa	Varcar

79. Jakeš džamija	Derventa
80. Sijekovac džamija	“
81. H. Alia i Abdaga Bukovica	Fojnica
82. Medresa	“
83. Višnjica džamija	“
84. Šejh ef.	Kladanj
85. H. Bali-beg	Kladanj
86. Tahvil-aga džamija	“
87. H. Hasan	“
88. Hadin Ali-paša	“
89. Duzdžihan Esma	“
90. Olovo džamija	“
91. Gradska džamija	Prijedor
92. Čaršijska džamija	“
93. H. Husejn džamija	D. Tuzla
94. Bijela džamija	“
95. Husejn-aga Mehmedagić	“
96. Musala džamija	“
97. Stara medresa	“
98. Careva džamija	Dobrunj Višegrad
99. Čengić h. Gazi-beg	“
100. Mehmed-paša Sokolović	“
101. Musa-paša (Nova Kasaba)	Vlasenica
102. Kućuk Ćatib Muslihudin	Sarajevo
103. Kulauziji džamije	Banja Luka
104. H. Pervis džamija	“
105. Orašje džamija	Brčko
106. Čelić gornji	“
107. Odžak džamija	Dervent
108. Kamenska džamija	Kladanj
109. Hava Hanum Filipović	Livno

110. Bali-aga	Kulen-Vakuf
111. Sultan Ahmed džamija	Petrovac
112. Čaršijska džamija	“
113. Zaglavica džamija	“
114. Gradska džamija	“
115. Orašće Pagjani	“
116. Kliška džamija	“
117. Tabak h. Ali	Rogatica
118. Vaizović h. Adem	“
119. Potok džamija	D. Tuzla
120. Gazi Turali-beg džam.	“
121. Fatima-hanum Hamam	Visoko
122. Sejmenska (Segban) džamija	Zenica
123. Mehmed i Mustaj-beg	Čajniče
124. Gazi Sinan-beg	“
125. Kobaš džamija	Prnjavor
126. Dol. Kamengrad	Sanski Most
127. Sultan Ahmed (čaršijska) džam.	Zenica
128. Džafer-beg	Čajniče
129. Skender-pašić Mustaj-beg	Sarajevo
130. Kosterović h. Halil-beg	Bugojno
131. Sukija džamija	Bosanska Gradiška
132. Ujedinjeni vakuf svih džamija	Jajce
133. Husejn-beg	Rogatica
134. Mokro-zade	Sarajevo
135. Čelić dolnji	Brčko
136. Vakuf džamije u Orašju	“
137. Careva džamija u B. Šamac	Gradačac
138. Tekija džamija	Bosanska Gradiška
139. Junus Čauš džamija	Konjica
140. Hafiz Havadže	Mostar

141. Hadži Bali	Mostar
142. H. Ahmed Lakšić	“
143. Zahida-hanum	“
144. Bajazid Havadže	“
145. Vučjaković Nesuh-aga	“
146. Mustafa-paša	Foča
147. H. Mehmed-paša medresa	“
148. Ali Čohadar	“
149. Hamza-beg	“
150. Sultan Fatima	“
151. H. Osman	“
152. Karadžoz H. Mehmed-beg	Mostar
153. Nezir-aga	“
154. Koski Mehmed-paša	“
155. Lafi h. Ali-beg	“
156. Baba Bešir	“
157. Husejn Silihdar-paša	Stolac
158. Dževahira-hanum	Travnik
159. Sulejman-paša džamija	“
160. H. Musli	Travnik
161. Zolić džamija	“
162. H. Murteza-aga	“
163. Gazi-aga	“
164. H. Ali-beg Hasanpašić	“
165. Elci Ibrahim-paša	“
166. Deviš-beg Hasanpašić i Husejn-beg Kulenović	“
167. Divić džamija	Zvornik
168. Skela džamija	“
169. Begsu džamija	“
170. Zamlar džamija	“

171. H. Nur-beg džamija	Zvornik
172. H. Firdus džamija	Banja Luka
173. Azizija džamija	Bosanska Kostajnica
174. Nova medresa	Gračanica
175. Olovija džamija	“
176. Džamija i mekteb gor.	Orahovci
177. Ključ-dizdar Hasan-aga	Travnik
178. Gornje Kotorsko	Dervent
179. Džafer-beg	Foča
180. H. Sefer	“
181. Abdul Mumun-beg	“
182. Novi mejdan džamija	Gračanica
183. Idaet džamija	“
184. Salihović h. Alija	Stolac
185. Teskeredžić Derviš-paša	Travnik
186. Buzadži h. Hasan	Sarajevo
187. Tutibula džamija	Sarajevo
188. Kadi Beli	“
189. Sinan-beg	“
190. Bali-zade	“
191. Abdul Halim-aga	“
192. Hadim Ali-paša	Kladanj
193. Gazi Skender-paša	Sarajevo

Sarajevo, dne 30. Augusta 1890.

Vakufsko računovodstvo

Contributions for history of *waqf* in Bosnia and Herzegovina (Archive of Bosnia and Herzegovina)

Research work undertaken by Mina Kujović dealt with archive collections of Archive of Bosnia and Herzegovina, which contains materials of great significance for understanding of history of Bosnia and Herzegovina from second half of 19th century until present.

A significant number of these documents is related to activities of Provincial *Waqf* Committee and independent *waqfs* throughout Bosnia and Herzegovina. Earliest documents concerning work of *waqfs* are those of Joint Ministry of Finance, Bosnia and Herzegovina branch (1878-1918), Provincial government of Bosnia and Herzegovina (1878-1918), and Shar'a High Court in Bosnia and Herzegovina (1879-1946).

Information about building, partial renovation, reconstruction of these institutions of cultural, educational, agricultural and political importance of that period, is much more than just mere administrative records, mathematical numbers, financial spending etc. Behind these apparently dull data lay fundamental mosaics of our history not yet fully discovered.

It is from this perspective that we should consider the importance of this short text by Mina Kujović.

